

გარემოს დაცვისა და სოფლის
მეურნეობის სამინისტრო

პროექტი „მმართველობის რეფორმის ფონდი“ (GRF)
„ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში საქართველოს მთავრობის
მხარდაჭერა მმართველობისა და პოლიტიკის გასაძლიერებლად“

ცირკულარობის გზამკვლევი საქართველოსთვის 2024

დოქტორი დარიუმ პრასეკი, დოქტორი მედგარ ჭელიძე
საქართველოს ბუნების მკვლევართა კავშირი „ორქისი“

2024 წელი, 10 სექტემბერი

დოქტორი დარიუშ პრასეკი

ნარჩენებისა და
დაბინძურების
გამორიცხვა დიზაინით

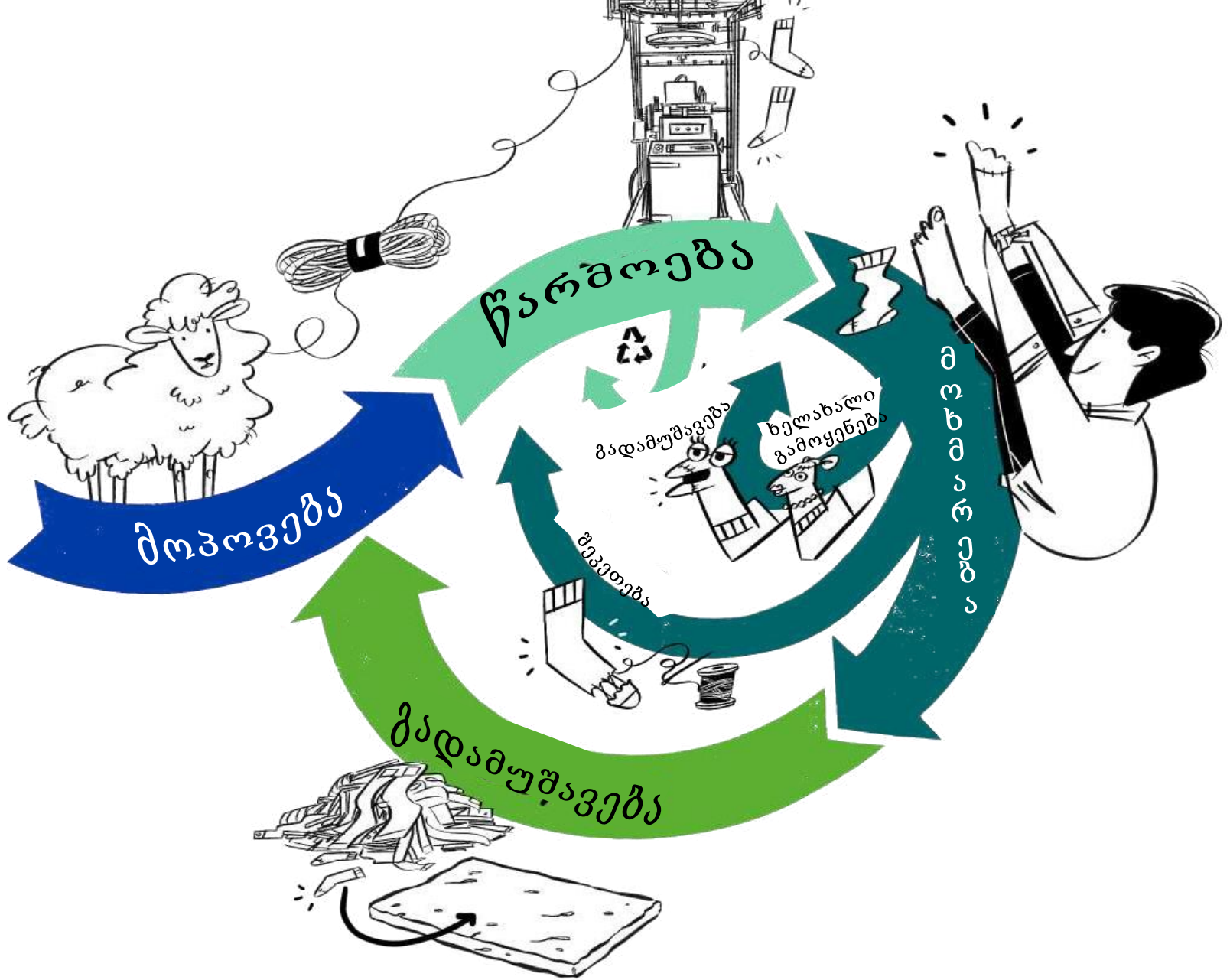
ნაწარმისა და
მასალების
სარგებლობაში
შენარჩუნება

საქართველო 2050

ზუნდობრივი
სისტემების
აღდგენა

ცირკულარული ეკონომიკა

რას მიაღწია უკვე საქართველომ

- ამჟამად საქართველო ცირკულარობაზე დაჩქარებული გადასვლის ნამდვილი ლიდერია რეგიონში. საქართველომ ძირითად ამოცანად დაისახა „სასიცოცხლო ციკლის დასრულების“ კონცეფციის ჩანაცვლება ჩაკეტილი ციკლის ეკონომიკური სისტემით. ამ ამოცანის გადასაჭრელად, 2018 წელში საქართველოში „ნარჩენების მართვის კოდექსით“ გათვალისწინებული მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების (მგვ) კონცეფცია ამოქმედდა, რითაც ქვეყანა ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის დაჩქარებულ გზას დაადგა.
- ქვეყნის მთავრობის, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, აკადემიური სექტორისა და საერთაშორისო პარტნიორების შეთანხმებული ძალისხმევით, საქართველომ ცირკულარული ეკონომიკის ეროვნული სტრატეგიისა და გზამკვლევის შემუშავება წამოიწყო, რომელიც მრავალგანზომილებიან მიდგომას ეფუძნება და მოიცავს წარმოებას, მოხმარებას, ნარჩენების მართვას, მეორად ნედლეულს, ინოვაციებს, ინვესტიციებს, ასევე სხვადასხვა სფეროებში მიმდინარე პროექტებს, რომლებსაც სხვადასხვა დარგებში, ღირებულებათა ჯაჭვის სხვადასხვა რგოლის და განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე მყოფი სხვადასხვა მოთამაშეები ახორციელებენ.
- ასევე მიღებულია კანონები ენერგოეფექტურობის, განახლებადი ენერჯისა და სურსათის შეწირულების სფეროებში, მიმდინარეობს სხვადასხვა კანონებისა და რეგლამენტების შემუშავება
- საქართველოს ეროვნული ბანკი ხელს უწყობს მდგრადი დაფინანსებისა და გარემოსდაცვითი, სოციალური და მმართველობის (გსმ) დანერგვას.
- საქართველოს მთავრობას მტკიცედ სწამს, რომ ჩართულობითი პარტნიორული ურთიერთობები ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგიებზე დადებითად აისახება და რომ ისეთი ძირეული ცვლილების მისაღწევად, რომლის ძირითადი ამოცანაა „სასიცოცხლო ციკლის დასრულების“ კონცეფცია ჩაკეტილი ციკლის ეკონომიკურმა სისტემამ ჩანაცვლოს, სხვადასხვა მოთამაშეებმა ერთად უნდა იმუშაონ. ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის წინსვლისა და მწვანე ეკონომიკური ინიციატივების დაფინანსებისათვის, საქართველოს მთავრობა სხვადასხვა დონორებთან თანამშრომლობს.

ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგია, ცირკულარობის შეფასება და გზამკვლევი

- „სასიცოცხლო ციკლის დასრულების“ კონცეფციიდან ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლა ძირეულ ცვლილებას ნიშნავს, რომელიც წარმოებისა და მოხმარების მეთოდების მნიშვნელოვან გარდაქმნას საჭიროებს. ამის გათვალისწინებით, საქართველოს მთავრობამ გადაწყვიტა სათავეში ჩასდგომოდა ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სტრატეგიის შემუშავებას, ხოლო საქართველოს ცირკულარულ ქვეყნად გადაქცევისათვის საჭირო კონკრეტული მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრის მიზნით ორგანიზაციების მრავალდარგობრივი გუნდი მოიწვია.
- სტრატეგიის შემუშავების მიმართულებით გადადგმული პირველი ნაბიჯი იყო საქართველოს ეკონომიკის ცირკულარობის დონის წინასწარი შეფასება, რომელიც 2022 წელს დასრულდა. ცირკულარობის შეფასება განახორციელა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ საქართველოს ბუნების მკვლევართა კავშირმა „ორქისი“ (სბმკ „ორქისი“), საქართველოს მთავრობასთან მჭიდრო თანამშრომლობით და შვედეთის მთავრობის ფინანსური მხარდაჭერით, რაც შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) მეშვეობით მოხდა.
- ამ პროცესის საკვანძო დაინტერესებული მხარე იყო საქართველოს მთავრობა, რომელსაც წარმოადგენდა სხვადასხვა სამინისტროებისა და სამთავრობო უწყებებში მომუშავე 36 პირისაგან შემდგარი უწყებათშორისი საკოორდინაციო საბჭო. მას საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე აკადემიკოსი სოლომონ პავლიაშვილი ხელმძღვანელობს.

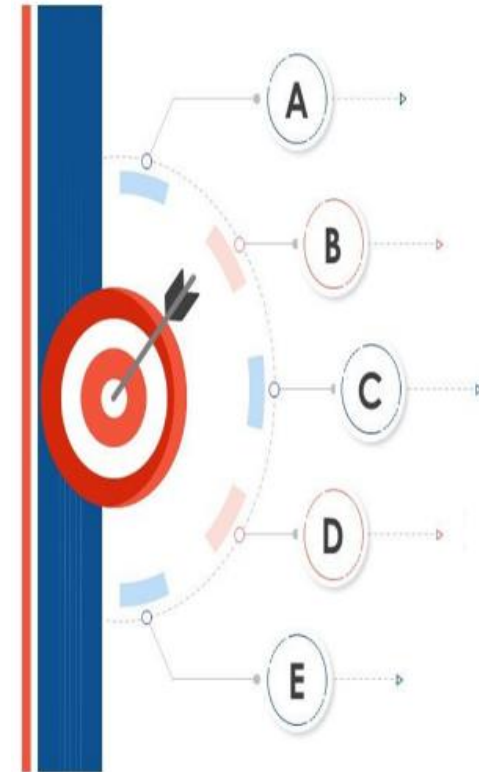

საქართველოს ეკონომიკის
ცირკულარობის დონის
შეფასება
2022 წელი

ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგია, ცირკულარობის შეფასება და გზამკვლევი

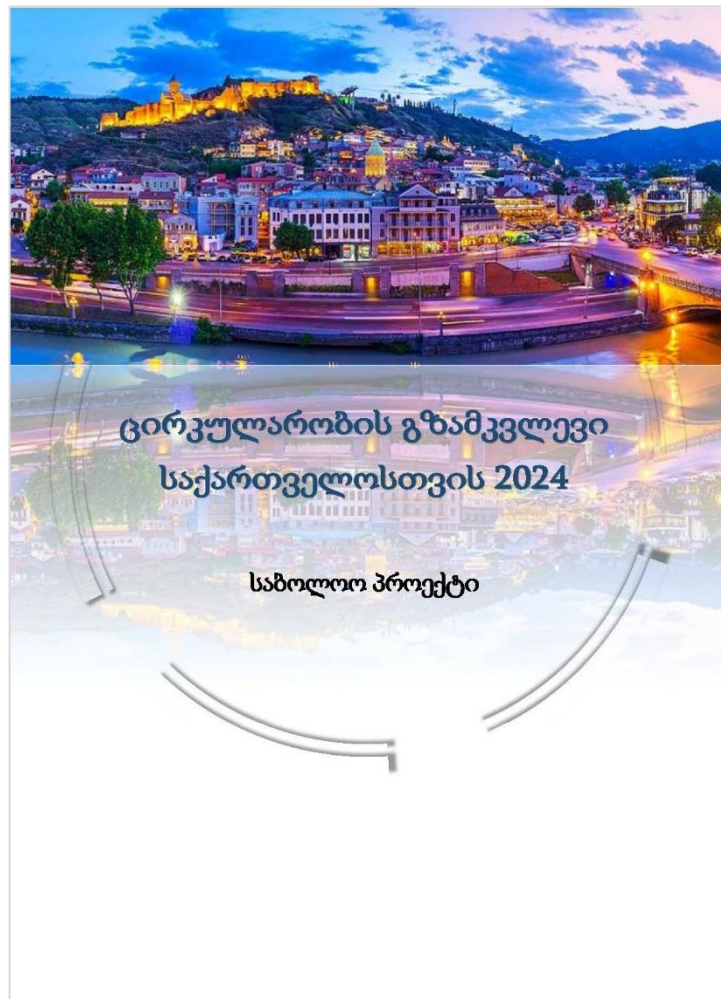
საქართველოს ეკონომიკის ცირკულარობის დონის შეფასების მონოგრაფიის ძირითადი ამოცანები იყო:

- ცირკულარობის კუთხით საქართველოს მოკლე დახასიათება საერთაშორისოდ მიღებული მეთოდოლოგიით, რომელიც ცირკულარობის საზომს იყენებს.
- პრიორიტეტების განსაზღვრა ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის დაგეგმვისათვის (ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგები; ქმედებების პრიორიტეტული სახეები და ა.შ.).
- დადგენა, ეკონომიკაში მასალები როგორ მოძრაობს და ამ ნაკადებს ცირკულარობის არსებული მაჩვენებლის შემცირება ან გაზრდა როგორ შეუძლია.
- ყურადღების მიმართვა მრეწველობის მნიშვნელოვან დარგებში შესაძლო ღონისძიებებისაკენ, რომლებიც შეიძლება საქართველოს ცირკულარობაზე გადასვლას დაეხმაროს და მისი რესურსდანახარჯი შეამციროს.
- ყურადღების გამახვილება შესაძლებლობებზე, რომლებიც, ცირკულარული მოხმარების წახალისების მიზნით, ბიზნესებსა და მთავრობას საკუთარი ქცევის შეცვლის საშუალებას მისცემს.
- რეკომენდაციების შემუშავება საქართველოსათვის ცირკულარული ეკონომიკის გზამკვლევის შემუშავების თაობაზე.

ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგია და გზამკვლევი

- გზამკვლევის შემუშავება მოხდა 2021-2022 წლებში განხორციელებული ცირკულარობის შეფასების საფუძველზე.
- საქართველოსთვის ცირკულარობის გზამკვლევის შემუშავება მოხდა საქართველოს მთავრობის კოორდინაციით, ხოლო თავად სამუშაო განახორციელა სბმკ „ორქის“-მა, შვედეთის მთავრობის მიერ დაფინანსებული გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის „მმართველობის რეფორმის ფონდი“ (GRF) ქვეპროექტის „ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში საქართველოს მთავრობის მხარდაჭერა მმართველობისა და პოლიტიკის გასაძლიერებლად“ ფარგლებში.
- ამ პროცესის საკვანძო დაინტერესებული მხარე იყო საქართველოს მთავრობა, რომელსაც წარმოადგენდა სხვადასხვა სამინისტროებისა და სამთავრობო უწყებებში მომუშავე 36 პირისაგან შემდგარი უწყებათშორისი საკოორდინაციო საბჭო. მას საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე აკადემიკოსი სოლომონ პავლიაშვილი ხელმძღვანელობს.

ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგია და გზამკვლევი

ცირკულარული ეკონომიკის მოდელზე გადასვლის გზამკვლევის, შემდგომში კი სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შესამუშავებლად, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია აღიწეროს როგორც საქართველოს ეკონომიკის ზოგადი სტრუქტურა, ასევე ცირკულარობის არსებული დონისა და ცირკულარული მოდელების შემუშავების პერსპექტივების განმსაზღვრელი მახასიათებლები. ბუნებრივია, დახასიათება საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურის თავისებურებას უნდა ასახავდეს.

ამავდროულად, მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს შემდეგი:

- ცირკულარული ეკონომიკის მოდელი მხოლოდ ნარჩენების შემცირებისა და გადამუშავების საკითხით არ შემოიფარგლება, არამედ ასევე რესურსების მართვის, მათ შორის ნედლეულისა და ენერჯის მოხმარების ოპტიმიზაციას მოიცავს.
- ცირკულარულ მოდელზე გადასვლად უნდა ჩაითვალოს ნებისმიერი ცვლილება, რომელიც მშპ-ში წვლილის გაზრდას ან შენარჩუნებას იწვევს, რასაც მასალების, ენერჯისა და ბუნებრივი რესურსების (მიწა, წყალი, მინერალები და ა.შ.) მოხმარების შემცირება ახლავს.
- ეკონომიკის სტრუქტურის წინასწარი შეფასებების ძირითადი მიზანია განისაზღვროს რეალისტური შესაძლო ღონისძიებები, რომლებიც მატერიალური და ადამიანური რესურსების შედარებით მცირე დანახარჯით ცირკულარობის დონის გაზრდის კუთხით მაქსიმალურ შედეგს მოიტანს.

საქართველოს ეკონომიკის თავისებურებები

- მშპ-ში წვლილისა და დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით, სოფლის მეურნეობა საქართველოს ეკონომიკის წამყვანი დარგია
- გამოშვების 60%-ზე მეტი კვების მრეწველობაზე მოდის, 11% - მინერალური სასუქების დამზადებაზე, ხოლო 17% - ძირითადი ლითონების წარმოებაზე
- მანქანა-დანადგარები და აღჭურვილობა, კომპიუტერული ტექნიკა და ტელეფონები, საყოფაცხოვრებო ნივთები და საოჯახო ქიმიის ძალიან მცირე რაოდენობით იწარმოება და ძირითადად იმპორტირებულია
- საბითუმო და საცალო ვაჭრობის წილი მშპ-ში 15.6%-ს უტოლდება
- ტურიზმი ეკონომიკის განუყოფელი დარგია: სტატისტიკურ ცხრილებში ტურიზმი ცალკე საქმიანობად არ არის შეტანილი, თუმცა ტურიზმთან დაკავშირებული ინდიკატორები ნომინაციაში „განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფისა და საკვებით მომსახურების საქმიანობა“ ირიბად აისახება.
- მშენებლობა კიდევ ერთერთი დარგთაგანია, რომელსაც ბოლო წლებში მშპ-ში მნიშვნელოვანი წვლილის შეაქვს. 2023 წელს მისმა წვლილმა 7.9% შეადგინა.
- სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა და მშენებლობა ის დარგებია, რომლებშიც მუშახელის უდიდესი ნაწილი არის დასაქმებული.

საქართველოს ეკონომიკის თავისებურებები

- არასასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებისა და საქონლის წარმოების უკიდურესად დაბალი მაჩვენებელი განაპირობებს იმას, რომ ასეთი ნაწარმის გამძლეობასა და ექსპლუატაციის/ ვარგისიანობის ვადის გაზრდაზე გამიზნული ქმედებები საქართველოს რეალობას პირდაპირ არ ერგება და მათი გათვალისწინება შესაძლებელია მხოლოდ სავაჭრო სქემებში, ცირკულარული ეკონომიკის საერთაშორისო პლატფორმებში მონაწილეობის გზით.

- აირგამანაწილებელ ქსელებსა და ელექტროგადამცემ ხაზებში დანაკარგების უჩვეულოდ მაღალი დონის გამო, ცირკულარობის გაზრდისათვის ეფექტური და მნიშვნელოვანია ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციაზე, ასევე დანაკარგებისა და სათბურის აირების ემისიების შემცირებაზე გათვლილი ღონისძიებები.

- სამოვრების არასათანადო მართვისა და ძველი სარწყავი სისტემების მწყობრიდან გამოსვლის გამო, რესურსების მართვის სისტემების გაუმჯობესება მნიშვნელოვანია. სავარაუდოდ, ამ სფეროს გაუმჯობესებით მწარმოებლობისა და მშპ-ში წვლილის გაზრდა შესაძლებელი გახდება მიწის ახალი რესურსების გამოყენების გარეშე.

- ნარჩენების გადამუშავება სხვადასხვა დარგში კარგად დამკვიდრებული პრაქტიკა არ არის და გაუმჯობესების შესაძლებლობებს იძლევა. ამრიგად, ნარჩენების შეგროვებაზე, გადამუშავებაზე და მასალების აღდგენაზე გამიზნული ქმედებები ცირკულარობის გაზრდის პრიორიტეტულ საქმიანობას განეკუთვნება.

რატომ ცირკულარული ეკონომიკის გზამკვლევი საქართველოსთვის

ბლობალურ
შემოწვევებთან
დაპირისპირება

რესურსების სიმწირე

ეკოსისტემების დეგრადაცია

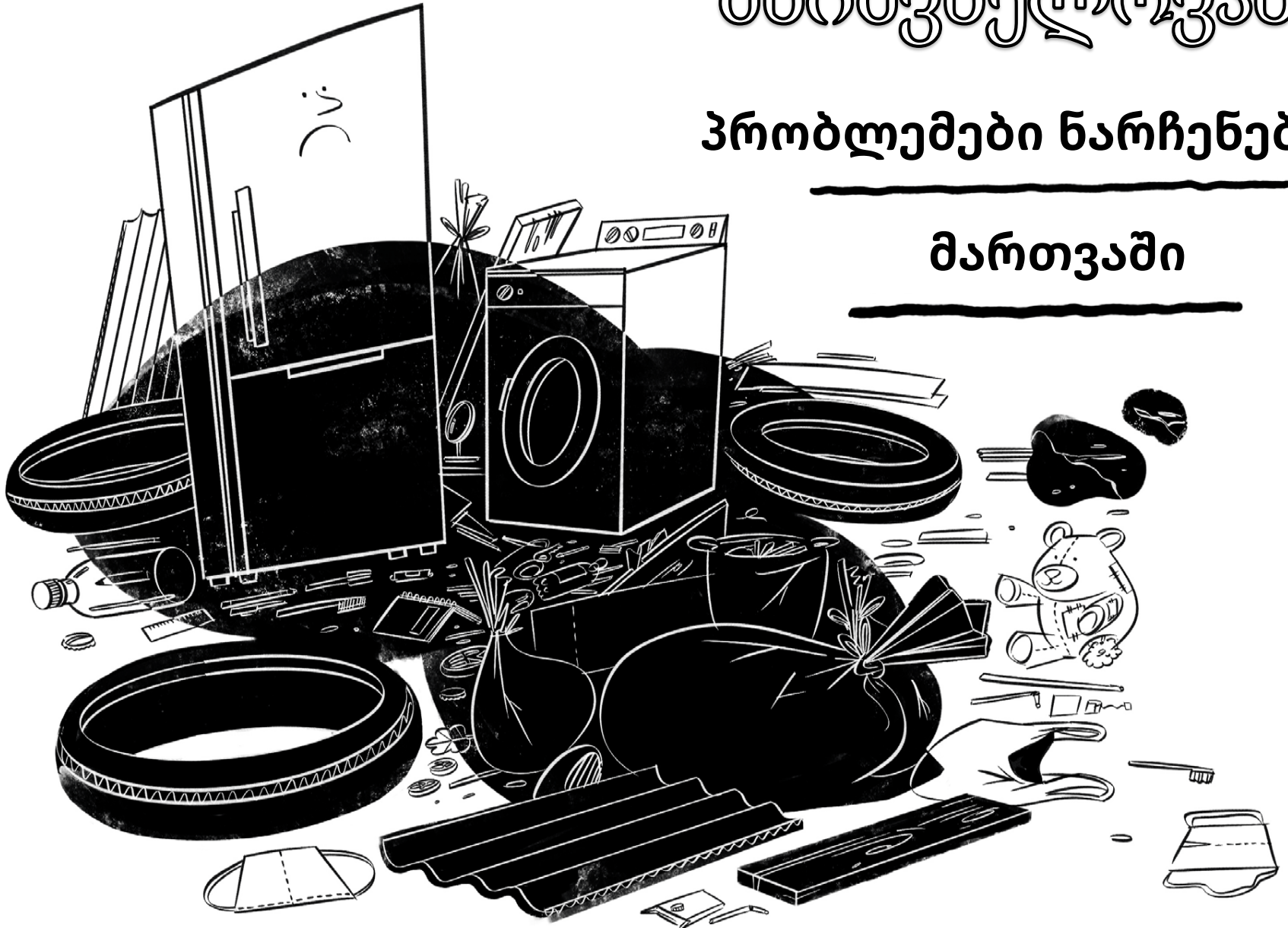
კლიმატის ცვლილება

მნიშვნელოვანი

პრობლემები ნარჩენების

მართვაში

დღილეშის ბადალახვა

ეკონომიკურ
ბანკოთარებასა და

გარემოს დაცვას
შორის

ცირკულარობის ხედვა 2050 საქართველოსთვის

- **ცირკულარული კულტურა:** ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპები ღრმად არის ფესვგადგმული კულტურაში და საზოგადოების ყველა დონეზე ახდენს გავლენას წარმოებისა და მოხმარების მდგრადობაზე.
- **განათლება და ინფორმირებულობა:** განათლებამ, ინფორმაციის მიწოდებამ და ფართოდ გავრცელებამ გაზარდა ცნობიერება წრფივი ეკონომიკის პრობლემატიკაზე, რის შედეგადაც გადაწყვეტილებები და ქმედებები ცირკულარულ მეთოდებზეა ორიენტირებული.
- **გარემოს აღდგენა:** ცირკულარულმა საქმიანობამ აღადგინა ბუნება, გააჯანსაღა ნიადაგი, წყალი და ეკოსისტემა, ხელი შეუწყო ბიომრავალფეროვნებას.
- **სივრცითი დაგეგმარება:** სივრცითი დაგეგმარება ითვალისწინებს რეგენერაციის პრინციპებს, რაც ზრდის მდგრადობას და ბუნებრივ სიმდიდრეს, ხელს უწყობს საზოგადოებრივ ჯანმრთელობას და კეთილდღეობას.
- **ინოვაცია და ცირკულარული მეწარმეობა:** ცირკულარულმა ეკონომიკამ ინოვაციის პოტენციალი გამოათავისუფლა, რამაც ცირკულარული ბიზნესმოდელები, სუფთა ტექნოლოგიები და მცირეემოქმედებიანი დიზაინი ნორმად აქცია, ხოლო საქართველო რეგიონულ ლიდერად დაამკვიდრა.
- **მდგრადი ადგილობრივი განვითარება:** ცირკულარული ეკონომიკა მდგრად ადგილობრივ განვითარებას ყველა რეგიონში ეხმარება, რისთვისაც გეოგრაფიულ მრავალფეროვნებას ითვალისწინებს, ადგილობრივ ეკონომიკას აძლიერებს და მოსახლეობის იდენტობის შენარჩუნებას უზრუნველყოფს.
- **სამუშაო ადგილების შექმნა და სამართლიანი გარდაქმნა:** ცირკულარულმა ეკონომიკამ შექმნა დასაქმების სხვადასხვა შესაძლებლობა, სადაც, სამართლიანი და მიუკერძოებელი გარდაქმნის უზრუნველსაყოფად, აქცენტი პროფესიულ მომზადებაზე და მოწყვლადი ჯგუფების ჩართულობაზე კეთდება.

გრძელვადიანი ხედვა

საერთო
გზა

გზამკვლევი შემოთავაზებული მოკლევადიანი ქმედებები

საქართველოს ეკონომიკის ცირკულარობის გაზრდის დასაჩქარებლად და 2050 წლის მიზნების მისაღწევად გზამკვლევი მთელ რიგ მოკლე, საშუალო და გრძელვადიან ღონისძიებებს ითვალისწინებს.

შემოთავაზებული მოკლევადიანი ქმედებებია:

- სავალდებულო, ნებადამრთველი და წამახალისებელი რეგულაციების შემუშავება
- პოლიტიკის, სტრატეგიების და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების შემუშავება
- დაინტერესებული მხარეების ცირკულარობის მაჩვენებლების შეფასების ინდიკატორებისა და სტანდარტების შემუშავება
- საკონსულტაციო სამსახურების განვითარება, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ცნობიერების გაზრდის პროგრამების შემუშავება
- ცირკულარული ბიზნესინკუბატორების დაარსება
- საპილოტე პროექტების განხორციელება

საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები

- ახალი სავალდებულო, ნებადამრთველი და წამახალისებელი რეგულაციების დანერგვა; ეფექტიანი აღსრულების მექანიზმების ჩამოყალიბება
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის მიზნით შემუშავებული პოლიტიკის, სტრატეგიებისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- სტანდარტიზაციის სისტემისა და ეკომარკირების შემოღება
- საკონსულტაციო სამსახურების განვითარება, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ცნობიერების გაზრდის პროგრამების განხორციელება
- ბიზნესინკუბატორების გაფართოება და ფუნქციონირება
- ცირკულარული ეკონომიკის საერთაშორისო პლატფორმების განვითარება.
- დაინტერესებული მხარეების ცირკულარობის მაჩვენებლების შეფასების ინდიკატორებზე და სტანდარტებზე მუშაობის დასრულება

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები

1. ახალი „მწვანე“ სამუშაო ადგილების შექმნა

2. ერთსულ მოსახლეზე წარმოქმნილი მუნიციპალური მყარი ნარჩენების შემცირება

3. ნარჩენების წარმოქმნის ჯამური მაჩვენებლის შემცირება

4. მასალების გამოსავლიანობის გაზრდა

5. ნარჩენების გადამუშავების საერთო მაჩვენებლის გაზრდა

6. მუნიციპალური მყარი ნარჩენების გადამუშავების მაჩვენებლის გაზრდა

7. უკანონო ნაგავსაყრელების ზემოქმედების ქვეშ მოქცეული მიწების აღდგენა

8. ენერჯისა და ნედლეულის დანაკარგების მინიმუმამდე შემცირება სატრანსპორტო ქსელებში

9. ენერგოეფექტურობის გაზრდა

10. მიწისა და წყლის რესურსების მართვისა და მასალების გამოსავლიანობის გაუმჯობესება

ცირკულარული ეკონომიკის ოთხი ქვაკუთხედი

1. ცირკულარული ინოვაცია მოიცავს საქართველოსთვის ცირკულარული ეკონომიკის ძლიერი და ინოვაციური ეროვნული სისტემის ჩამოყალიბებისთვის საჭირო ქმედებებს, რომლებიც პროდუქტების, მომსახურებისა და პროცესების შემუშავების დროს ცირკულარული დიზაინის პრინციპების გათვალისწინებას მოიაზრებს.
2. ცირკულარული კულტურა მოიცავს ქმედებებს, რომლებიც ცირკულარულ ჩვევებსა და მეთოდებს ნორმად აქცევს, რაც მიიღწევა განათლებითა და კვალიფიკაციის ამაღლებით, საინფორმაციო კამპანიებით, გამჭვირვალობისა და მონიტორინგის გაზრდის ღონისძიებებით.
3. ცირკულარული რეგულაცია მოიცავს საქართველოს საკანონმდებლო ბაზის მარეგულირებელ ქმედებებს, რომლებიც, ცირკულარული მეთოდების მხარდაჭერის მიზნით, ითვალისწინებს მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სქემას დაქვემდებარებული საქონლის ასორტიმენტის გაფართოებას, ნარჩენების ხელახალი გამოყენებისა და აღდგენის ხელშეწყობას, ნარჩენების წყაროდან სეპარირების წახალისებას და ხელშეწყობას.
4. ცირკულარული რეგიონები მოიცავს საქართველოს რეგიონების სხვადასხვა კონტექსტსა და პრიორიტეტებთან ადაპტაციისა და რესურსების ქვეყნის მასშტაბით განაწილების ქმედებებს, რომლებიც მოიცავს ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფას, რეგენერაციული აგრარული წარმოების განვითარებით და ადგილობრივი მასალების მეორადი ბაზრების გაფართოებით.

გზამკვლევეში რეკომენდირებული საკვანძო ღონისძიებები (1)

- საჭიროა სუბსიდირების შეწყვეტა და წრფივი ეკონომიკური საქმიანობის უარყოფითი გარე შედეგების გასიგრძეგანება.
- სახელმწიფო ინსტრუმენტები, როგორცაა საბიუჯეტო შესყიდვები, გამოყენებული უნდა იქნას ცირკულარული ეკონომიკის პროდუქციისა და მომსახურების ბაზრის სტიმულირებისთვის. საჭიროა მწვანე საჯარო შესყიდვების სტიმულირება.
- საბიუჯეტო სახსრები „რისკების შემამცირებელი“ ინსტრუმენტის სახით უნდა იქნას ამოქმედებული, რათა ცირკულარული საქმიანობის მასშტაბის გასაფართოებლად მეტ კერძო კაპიტალს მოეყაროს თავი.
- აუცილებელია ტექნიკური მხარდაჭერა, რომელიც ბიზნესსა და ადგილობრივ ხელისუფლებას როგორც წრფივი რისკების, ასევე ცირკულარული ეკონომიკის ეკონომიკური და სოციალური სარგებლის გააზრებაში დაეხმარება.
- უნდა გატარდეს საკასუხო ღონისძიებები, რომლებიც წრფივი ეკონომიკური სისტემების (მაგ., სამთო მოპოვება) მემკვიდრეობის მიმართ განსაკუთრებულად მოწყვლად მოსახლეობაზე, დარგებზე და რეგიონებზე ეკონომიკურ და სოციალურ ზემოქმედებას შეამცირებს.
- პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს პოლიტიკის ისეთ ღონისძიებებს, რომლებიც რამდენიმე გარემოსდაცვით, სოციალურ და მმართველობით რისკს სრულფასოვნად აღმოფხვრის.

გზამკვლევი რეკომენდირებული საკვანძო ღონისძიებები (2)

- ინვესტიციებისა და ბიზნესების თანმხლები წრფივი რისკების შესახებ ანგარიშების ევროკავშირისეული სტანდარტების შესაბამისი ანგარიშების სტანდარტების შემუშავება ქართული კომპანიებისთვის და სტანდარტულ საბუღალტრო აღრიცხვაში მათი გათვალისწინება, რამაც შესაძლოა წრფივი რისკების სათანადოდ შეფასებას და გასაჯაროებას შეუწყოს ხელი.
- ანგარიშების სტანდარტები კორპორაციებსა და საფინანსო ინსტიტუტებს თავიანთ პორტფელებში ან საქმიანობაში წრფივი რისკების გამოვლენის მეთოდოლოგიას უნდა აწვდიდეს.
- ცირკულარული ეკონომიკის განსაზღვრების შემდგომი დახვეწა და ცირკულარული ეკონომიკის დაფინანსების განმარტების შემუშავება.
- დაფინანსების მაძიებელი ცირკულარული ეკონომიკის ბიზნესებისთვის ან პროექტებისთვის საქართველოში ტექნიკური და ფინანსური საკონსულტაციო მომსახურების ჩამოყალიბება ისეთი ბიზნესმოდელების შემუშავების ხელშესაწყობად, რომლებიც ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგიების უპირატესობებს ეფექტიანად გამოიყენებს და წარმოაჩენს.
- საქართველოში არსებულ ან დაგეგმილ ფინანსურ ინსტრუმენტებს შორის შერჩეულიდან გარკვეული დაფინანსების გამოყოფა ცირკულარულ ეკონომიკაში ჩადებულ ინვესტიციებისა და ცირკულარული ბიზნესების მხარდაჭერისათვის.

გზამკვლევეში რეკომენდირებული საკვანძო ღონისძიებები (3)

- საზომებისა და ინდიკატორების შემუშავება, რომლებიც შეავსებს საქართველოში, ქვეყნის მასშტაბით მიღებულ მაკროეკონომიკურ ინდიკატორებს.
- ცირკულარული ეკონომიკის ინდიკატორების გადაქცევა სტატისტიკური ანგარიშგების წამყვან ნაწილად.
- სამიზნე მაჩვენებლების განსაზღვრა შესაფერისი ინდიკატორების გამოყენებით. როდესაც სავალდებულო სამიზნე მაჩვენებლების დადგენა პოლიტიკურად მიზანშეწონილი არა არის, შემოღებული უნდა იქნას არასავალდებულო სასურველი სამიზნე მაჩვენებლები, რომლებიც შეიძლება სამრეწველო ობიექტებთან ნებაყოფლობით შეთანხმებებს დაედოს საფუძვლად.
- შესწავლა, საქართველოს ეროვნული ფინანსური პოლიტიკა წრფივი ეკონომიკის ხელშემწყობ სუბსიდირებას და საფასო სიგნალებს სად უზრუნველყოფს.
- საქართველოში ამჟამად მოქმედი მგვ სქემების ჩარჩოს გაფართოება, რათა მოცული იქნას დამატებითი საქონელი.
- გაანალიზება, მგვ-ს არსებულ სისტემებში რა არის შესაცვლელი მაღალი ხარისხის მეორადი მასალების წარმოების ხელშესაწყობად, მაგალითად, გადასახადების ოპტიმიზაციის მეშვეობით.

გზამკვლევეში რეკომენდირებული საკვანძო ლონისძიებები (4)

- ნარჩენების ნაგავსაყრელზე განთავსების დასრულების ეროვნული სამიზნე ვადების დადგენა. ნარჩენების ნაგავსაყრელზე განთავსებისა და ინსინერაციის შემცირება ასეთ საქმიანობაზე გადასახადების გაზრდით.
- საორიენტაციო სამიზნე მაჩვენებლების შემუშავება ნაწარმის ცირკულარული მახასიათებლებისთვის, როგორცაა ხანგამძლეობა, შეკეთების და გადამუშავების შესაძლებლობა, მეორადი მასალის შემცველობის ქვედა ზღვარი და საშიში ნივთიერებების შემცველობა.
- ამ საორიენტაციო სამიზნე მაჩვენებლების გამოყენება შეუსაბამო პროდუქტების ქვეყნის ბაზრიდან განსაღვევად (მაგ., ევროკავშირის ეკო-დიზაინის დირექტივით მოთხოვნილი ზომების განხორციელებით, რომლებიც ენერგეტიკასთან კავშირის არმქონე პროდუქტებს ეხება).
- მაღალეფექტიანი საქონლის წარმოების წახალისება ფინანსური და 'რეპუტაციული' სტიმულების გამოყენებით (მაგალითად, დღგ-ს შემცირება, ეკო-მარკირება). როგორც ბიზნესებს შორის, ასევე ბიზნესსა და მომხმარებელს შორის კომერციულ ოპერაციებში საქონლის ცირკულარული მახასიათებლების შესახებ ინფორმაციის გაზიარების უზრუნველყოფა, რაც საქონლის თაობაზე ინფორმაციის მიწოდების მოთხოვნის დაწესებით (მაგალითად, სასაქონლო პასპორტის შემოღება), ან საჯარო მონაცემთა ბაზების გამოყენებით უნდა მოხდეს.
- არსებული და დაგეგმილი დარგობრივი პოლიტიკის დოკუმენტების გადამოწმება და გადასინჯვა, რომლებიც შესაძლოა ზემოაღწერილ ამოცანებსა და ქმედებებთან წინააღმდეგობაში მოდიოდეს.

გზამკვლევეში რეკომენდირებული საკვანძო ღონისძიებები (5)

- ცირკულარული ეკონომიკის რეგიონული და ეროვნული სტრატეგიების შემუშავება, რომლებიც სხვა ქვეყნებთან და რეგიონებთან თანამშრომლობის საკითხებს მოიცავს; რეგიონული ხელისუფლების ორგანოების მიერ ცირკულარული ეკონომიკის შესაძლებლობების გათვალისწინება თავიანთ შერჩევითი სპეციალიზაციის სტრატეგიებში, რაც უზრუნველყოფილი უნდა იქნას რეგიონულ დონეზე.
- ცირკულარული ეკონომიკის დაკავშირება სხვა საზოგადოებრივ გამოწვევებთან და გარდაქმნებთან, როგორცაა კლიმატის ცვლილება, რათა ბიზნესისთვის თანმიმდევრული სტრატეგიული გარემო შეიქმნას და სხვადასხვა საზოგადოებრივ წამოწყებებს შორის ურთიერთკავშირს შეეწყოს ხელი.
- ღირებულებათა ჯაჭვის რგოლებსა და სხვადასხვა ჯაჭვებს შორის თანამშრომლობის ინოვაციური ფორმების, ასევე ცირკულარული ეკონომიკის პროექტების ხარჯებისა და სარგებელის ისეთ კომპანიებს შორის განაწილების ინოვაციური გზების შემუშავება, რომელთაც თანამშრომლობისათვის სხვაგვარად საბაზრო სტიმული არ გააჩნიათ.
- საბიუჯეტო თანხების გამოყოფა მოსახლეობისათვის მნიშვნელოვანი სარგებლის მომტანი ცირკულარული პროექტებისთვის, რათა უზრუნველყოფილი იქნას ასეთი პროექტების განხორციელება და ეკონომიკურ მიზანშეწონილობა. ეს შეიძლება მოიცავდეს სახელმწიფო სერვისების როგორც პირდაპირ დაფინანსებას, ასევე არაპირდაპირ დახმარებას, მაგალითად, საგარანტიო სქემების მეშვეობით.
- ცირკულარულ ნაწარმზე და მომსახურებაზე მოთხოვნის სტიმულირება და მათთვის ახალი ბაზრების შექმნა მწვანე საჯარო შესყიდვების მეშვეობით.

ქვეყანა, სადაც არაფერი იფლანბება და ყველაფერი

სიცოცხლეზე ზრუნვის მიზნით
გარდაიქმნება

დოქტორი მედგარ ჭელიძე

საქართველოს ეკონომიკის ცირკულარობის დონის შეფასების ძირითადი შედეგები

ცირკულარული ეკონომიკისათვის პრიორიტეტული დარგები

სოფლის მეურნეობა, თევზჭერა და კვების პროდუქტების წარმოება

- ერთწლოვანი კულტურების მოყვანა (სოფლის მეურნეობა)
- მრავალწლოვანი კულტურების მოყვანა და კვების პროდუქტების წარმოება (სოფლის მეურნეობა)
- ყურძნისა და ღვინის წარმოება
- მეცხოველეობა და კვების პროდუქტების წარმოება
- მეთევზეობა და თევზის გადამამუშავება

მეტყევეობა, ხე-ტყის დამზადება და ხის ნაწარმის წარმოება

- მეტყევეობა და ხე-ტყის დამზადება
- ხის ნაწარმის წარმოება

- სამთომოპოვებითი მრეწველობა და კარიერების დამუშავება (ნავთობისა და ბუნებრივი აირის მოპოვების გარდა)
- მშენებლობა
- ძირითადი ლითონების წარმოება
- სხვა ნაწარმის წარმოება
- ელექტროენერჯის გამომუშავება, გადაცემა და განაწილება/ აირის წარმოება; აირის განაწილება მაგისტრალური ხაზებით
- ნარჩენების შეგროვების, დამუშავების და მოცილების საქმიანობა; ნარჩენების უტილიზაცია, დაბინძურებისაგან გასუფთავება და ნარჩენების მართვის სხვა მომსახურება
- საბითუმო და საცალო ვაჭრობა
- ტრანსპორტი და დასაწყობება
- ტურიზმი, განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობები

ეკონომიკის დარგების კლასტერიზაციისთვის გამოყენებული კრიტერიუმები

1. ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპების დანერგვაზე გამიზნული პრიორიტეტული ქმედებების სახეები:

- საქონლის ხელახალი გამოყენება, მასალების აღდგენა, ან ნარჩენების გადამუშავება
- მასალისა და ენერჯის დანაკარგების შემცირება
- რესურსების ეფექტურად მოხმარება
- ნარჩენების რაოდენობის შემცირება მარაგნაწილების მიწოდებისა და სარემონტო მომსახურების უზრუნველყოფით
- ნაწარმის სასიცოცხლო ციკლის გაზრდა

2. ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლისათვის საჭირო რეგულაციების სახეები:

- სავალდებულო კანონები და ტექნიკური რეგლამენტები
- ნებადართველი კანონები და რეგლამენტები, რომლებიც ისეთი ქმედებების განხორციელების საშუალებას იძლევა, რომლებიც უწინ ნებადართული არ იყო, ან დამატებით ხარჯებს (გადასახადებს და სხვა) მოითხოვდა
- წამახალისებელი რეგულაციები, რომლებიც ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპების დანერგვას კომპანიებს დამატებით ეკონომიკურ სარგებელს, ან ეკონომიკურ უპირატესობას აძლევს
- ინდიკატორებისა და სტანდარტების შემუშავება, რომლებიც საშუალებას იძლევა, ეკონომიკური სუბიექტების საქმიანობა ცირკულარობის პრინციპებთან შესაბამისობის კუთხით შეფასდეს
- პოლიტიკა, სტრატეგიების და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმები

ეკონომიკის დარგების კლასტერიზაციისთვის გამოყენებული კრიტერიუმები

3. შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა და თავდაპირველი ინვესტიციების სქემა

4. ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპების დანერგვაზე გამიზნული ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები:

- ამ ტიპის საქმიანობაში ჩართული სახელმწიფო ორგანიზაციები ან კომპანიები
- მსხვილი კერძო კომპანიების ვიწრო წრე, რომელიც ამ ტიპის ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩართული სუბიექტების რაოდენობით შემოიფარგლება
- ამ ტიპის ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩართული კერძო კომპანიების ფართო წრე (მცირე და საშუალო ბიზნესი).

კლასტერი 1. რესურსების მართვა და დანაკარგები

<p>ქმედების ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მასალისა და ენერჯის დანაკარგების შემცირება - რესურსების ეფექტურად მოხმარება
<p>რეგულაციის ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - პოლიტიკა, სტრატეგიული სამოქმედო გეგმები
<p>აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ამ ტიპის საქმიანობაში ჩართული სახელმწიფო ორგანიზაციები (სამინისტროები, სააგენტოები ან კომპანიები)
<p>შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - საჭიროა მნიშვნელოვანი საწყისი ინვესტიციები, თუმცა გრძელვადიან პერსპექტივაში ისინი მწარმოებლურობას და ბენეფიციარების შემოსავლებს ზრდის; - ინვესტიციები უნდა განახორციელოს პასუხისმგებელმა სამთავრობო ორგანიზაციებმა, ან კერძო ოპერატორებმა, მთავრობასთან შეთანხმებული საინვესტიციო პირობებით. - ტექნიკური მომსახურების ხარჯები იფარება ბენეფიციარების მიერ, მომსახურების საფასურის სახით
<p>1-ლ კლასტერში შეტანილი საქმიანობის სახეები:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ სოფლის მეურნეობა, თევზჭერა და კვების პროდუქტების წარმოება (ერთწლოვანი და მრავალწლოვანი კულტურების მოყვანა; ყურძნის მოყვანა და ღვინის წარმოება; მეცხოველეობა და კვების პროდუქტების წარმოება); ▪ ელექტროენერჯის გამომუშავება, გადაცემა და განაწილება/ აირის წარმოება; აირისებრი სათბობის განაწილება მაგისტრალური ხაზებით

კლასტერი 2. სამთომოპოვებითი მრეწველობა და ძირითადი ლითონების წარმოება

<p>ქმედების ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - საქონლის ხელახალი გამოყენება, მასალების აღდგენა, ან ნარჩენების გადამუშავება
<p>რეგულაციის ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - სავალდებულო კანონები და ტექნიკური რეგლამენტები - წამახალისებელი რეგულაციები, რომლებიც დამატებით ეკონომიკურ სარგებელს, ან ეკონომიკურ უპირატესობას იძლევა
<p>აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მსხვილი კერძო კომპანიების ვიწრო წრე, რომელიც ამ ტიპის ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩართული სუბიექტების რაოდენობით შემოიფარგლება
<p>შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - დაგეგმილი საქმიანობა მნიშვნელოვან პირველად კაპიტალდაბანდებას საჭიროებს, თუმცა ინვესტიციები ეკონომიკურად მომგებიანია და ქმედებები თვითკმარია. საინვესტიციო სქემები ხარჯთსარგებლიანი პროექტების ბიზნესდაგეგმარების სტანდარტულ მოდელებს შეესაბამება.
<p>მე-2 კლასტერში შეტანილი საქმიანობის სახეები:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ სამთომოპოვებითი მრეწველობა და კარიერების დამუშავება (ნავთობისა და ბუნებრივი აირის მოპოვების გარდა) ▪ ძირითადი ლითონების წარმოება

კლასტერი 3. სამრეწველო და მუნიციპალური ნარჩენების ძირითადი ნაკადების მართვა

ქმედების ტიპი	- საქონლის ხელახალი გამოყენება, მასალების აღდგენა, ან ნარჩენების გადამუშავება
რეგულაციის ტიპი	- სავალდებულო კანონები და ტექნიკური რეგლამენტები - ნებადამრთველი კანონები და რეგლამენტები - წამახალისებელი რეგულაციები, რომლებიც ეკონომიკურ სარგებელს ან უპირატესობას იძლევა - ცირკულარობის დონის შეფასებისათვის საჭირო ინდიკატორებისა და სტანდარტების შემუშავება
აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები	- კერძო კომპანიების ფართო წრე (მცირე და საშუალო ბიზნესი) და მათ მიერ შექმნილი მგვ ორგანიზაციები და სხვა გაერთიანებები
შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:	- ეკონომიკური მიზანშეწონილობა პირობითია: უმეტეს შემთხვევაში, დაგეგმილი საქმიანობა დაკავშირებული ხარჯების დასაფარად საკმარის დამატებით შემოსავალს არ მოიტანს. ასეთ შემთხვევაში მგვ ორგანიზაციები ნარჩენების წარმომქმნელების (დამაბინძურებლების) მიერ გადახდილი მომსახურების საფასურის ხარჯზე არსებობს. ზოგ შემთხვევაში ნარჩენების გადამუშავების საქმიანობა შეიძლება ეკონომიკურად მომგებიანი გახდეს, თუ მას წამახალისებელი რეგულაციები და ფინანსური მექანიზმები შეუწყობს ხელს.
მე-3 კლასტერში შეტანილი საქმიანობის სახეები	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ნარჩენების მართვის საქმიანობა: (ნარჩენების შეგროვების, დამუშავებისა და მოცილების საქმიანობა; ნარჩენების მართვის მომსახურება) ▪ სოფლის მეურნეობა, თევზჭერა და კვების პროდუქტების წარმოება ▪ მეტყევეობა, ხე-ტყის დამზადება და ხის ნაწარმის წარმოება ▪ მშენებლობა ▪ სხვა ნაწარმის წარმოება ▪ საბითუმო და საცალო ვაჭრობა ▪ ტრანსპორტი და დასაწყობება ▪ ტურიზმი, განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობები

კლასტერი 4. ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერჯია

<p>ქმედების ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - რესურსების ეფექტურად მოხმარება - ენერჯიის დანაკარგების შემცირება - განახლებადი ენერჯიის წილის გაზრდა
<p>რეგულაციის ტიპი</p>	<ul style="list-style-type: none"> - სავალდებულო კანონები და ტექნიკური რეგლამენტები - წამახალისებელი რეგულაციები, რომლებიც ეკონომიკურ სარგებელს ან უპირატესობას იძლევა - ცირკულარობის დონის შეფასებისათვის საჭირო ინდიკატორებისა და სტანდარტების შემუშავება
<p>აღსრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები</p>	<ul style="list-style-type: none"> - კერძო კომპანიების ფართო წრე (მცირე და საშუალო ბიზნესი) - სამშენებლო კომპანიები - ენერჯეტიკის დარგის ოპერატორები
<p>შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - დაგეგმილი საქმიანობა მნიშვნელოვან საწყის კაპიტალდაბანდებას საჭიროებს. ცირკულარული ეკონომიკის საქმიანობა ეკონომიკურად მომგებიანი გახდება საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში, განსაკუთრებით წამახალისებელი რეგულაციებითა და ფინანსური მექანიზმებით (გადასახადები; საინვესტიციო გრანტები და სხვა) მხარდაჭერის შემთხვევაში
<p>მე-4 კლასტერში შეტანილი საქმიანობის სახეები</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ენერჯეტიკის დარგი ▪ მშენებლობა ▪ ეკონომიკის სხვადასხვა დარგის პირველი კატეგორიის საწარმოები

კლასტერი 1 - სოფლის მეურნეობა - ქმედებები და დროის ჰორიზონტი

► მოკლევადიანი ქმედებები:

- სამოვრების მდგრადი მართვის შესახებ კანონპროექტის დასრულება
- სამოვრების მართვის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება სამოვრების მდგრადი მართვის ეროვნული პოლიტიკის კონცეფციის შესაბამისად
- საქართველოს ირიგაციის 2017-2025 წლების სტრატეგიის განხორციელება
- ირიგაციის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის შემუშავება

► საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები:

- სამოვრების მართვის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელება სამოვრების მდგრადი მართვის ეროვნული პოლიტიკის კონცეფციის შესაბამისად
- საქართველოს ირიგაციის 2025 – 2030 წლების სტრატეგიის განხორციელება
- შესაძლებლობების გაძლიერების პროგრამების, ტექნოლოგიური და ბიზნეს საკონსულტაციო ერთეულების ჩამოყალიბება, რომლებიც თემის/ საბოლოო მომხმარებლების დონეზე მხარდაჭერას აღმოუჩენს სამოვრების მდგრად მართვასა და სარწყავი სისტემების მდგრად მართვას (ირიგაციის ასოციაციების ჩამოყალიბება და მართვა).

1-ლი კლასტერზე - სოფლის მეურნეობა - პასუხისმგებელი სუბიექტები და მისი რენტაბელობა

- ▶ დაგეგმილი ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები
  - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
  - შპს საქართველოს მელიორაცია (სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული კომპანია, რომელიც საირიგაციო საკითხების მართვის მიზნით დაარსდა)
  - ცირკულარული ეკონომიკის სამთავრობო კომისია
  - მუნიციპალიტეტები (სტრატეგიებისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელების მხარდაჭერა)
  - სოფლის მეურნეობაში ჩართული ბიზნესები და ფერმერთა ასოციაციები (სტრატეგიებისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელების მხარდაჭერა)
- ▶ შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა და თავდაპირველი ინვესტიციების სქემა
  - პირველადი ინვესტიციები მთავრობამ უნდა განახორციელოს
  - სამოვრებისა და სარწყავი ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების შედეგად მიიღება დამატებითი შემოსავალი (საბოლოო მომხმარებლების მიერ გადახდილი მოსაკრებელი), რომლის გარკვეულის ნაწილის შეიძლება ტექნიკურ მომსახურებაზე დაიხარჯოს.

კლასტერი 1: ელექტროენერჯის წარმოება და განაწილება

▶ საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები:

- იმპორტი-მოხმარება-შენახვა-ექსპორტის სქემების ოპტიმიზაციაზე გამიზნული კონკრეტული პროექტების შემუშავება: ენერგოსაცავების პროექტები (ბატარეები; ჰიდროაკუმულაციური წყალსაცავები და ა.შ.)
- ენერგოეფექტურობის პროექტების დაფინანსებისა და მართვის სისტემის ჩამოყალიბება
- სამშენებლო ზედამხედველობის სისტემის ჩამოყალიბება/გაუმჯობესება წმინდა ნულოვანი მოხმარების შენობების სტრატეგიის განხორციელების უზრუნველსაყოფად

▶ დაგეგმილი ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები:

- MESD; MEPA; სსე; ცირკულარული ეკონომიკის სამთავრობო კომისია
- ენერჯის წარმოებაში და ქსელის ოპერირებაში ჩართული ბიზნესები

▶ ქმედებების ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:

- საწყისი ინვესტიციები უნდა განახორციელოს საქართველოს მთავრობამ, ან კერძო კომპანიებმა, საქართველოს მთავრობასთან შეთანხმებული პირობებით. ენერჯის ღირებულების ამოღების მექანიზმები და ექსპორტიდან შემოსავლები სისტემების მდგრად მუშაობას უზრუნველყოფს.

კლასტერი 1: აირისებრი სათბობის განაწილება მაგისტრალური ხაზებით

► ცირკულარობის ხარვეზი:

- 2015 წელს შიდა აირგამანაწილებელი ქსელის ჯამურმა დანაკარგმა 103.8 მლნ მ³ შეადგინა, საიდანაც 64% „კატრანსგაზ-თბილისზე“ მოდიოდა.
- „საქართველოს ენერგეტიკული ბალანსის“ (საქსტატი) მიხედვით, 2018 - 2020 წლებში ბუნებრივი აირის საშუალო დანაკარგი 96,9 მლნ. მ³-ს შეადგენდა (ანუ შემოდინების 3.7%-ს და საბოლოო მოხმარების 5.1%-ს). საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ინტეგრირებული ეროვნული სამოქმედო გეგმის მიხედვით, 2030 წლისათვის დაგეგმილია დანაკარგების 4%-ით შემცირება.
- იმპორტის, მოხმარების, შენახვის, დამუშავებისა და ექსპორტის არაეფექტიანი სქემები: აირსაცავი ობიექტების არარსებობა. აირსაცავების არარსებობის შედეგია პირდაპირი შემოსავლების დაკარგვა: იკარგება დამატებითი შემოსავალის, რომლის მიღებაც შესაძლებელია გაზის იმპორტ-ექსპორტის ფასების სეზონური ცვალებადობიდან.

► მოკლევადიანი ქმედებები:

- გაზის სატრანსპორტო ქსელების რეაბილიტაცია, რათა, ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის შესაბამისად, 2030 წლისთვის ქსელებში გაზის დანაკარგების 4%-ით შემცირდეს.
- აირსაცავის სტრატეგიული პროექტების განხორციელება 2030 წლამდე.
- საბერძნეთსა და იტალიისთვის თხევადი აირის მიწოდებისა და საქართველოს მიერ იმავე რაოდენობის ბუნებრივი აირის მიღების პროექტის შემუშავება და ხელშეწყობა [ენერგეტიკული საზოგადოებისათვის საინტერესო პროექტების (PECI) და ორმხრივი დაინტერესების პროექტების (PMI) ფარგლებში]

კლასტერი 1: აირისებრი სათბობის განაწილება მაგისტრალური ხაზებით

▶ საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები:

- ბუნებრივი აირის სხვა პროდუქტებად (LNG და CNG) გარდაქმნისა და ნავთობიდან LPG-ს წარმოების პროექტების ხელშეწყობა და შემუშავება
- ბუნებრივი აირის საცავების მოწყობის სტრატეგიებისა და გაზის ფასის ცვალებადობიდან დამატებითი შემოსავლების მიღების სქემების შემუშავება (არისაცავი; გაზპროდუქტები; ელექტროენერჯის წარმოება და სხვა);

▶ დაგეგმილი ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები:

- MESD; MEPA; სსე; ცირკულარული ეკონომიკის სამთავრობო კომისია
- ენერჯის წარმოებაში და მილსადენებისა და აირგამანაწილებელი ქსელების ოპერირებაში ჩართული ბიზნესები

▶ ქმედებების ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:

- საწყისი ინვესტიციები უნდა განახორციელოს საქართველოს მთავრობამ, ან კერძო კომპანიებმა, საქართველოს მთავრობასთან შეთანხმებული პირობებით. ენერჯის ღირებულების ამოღების მექანიზმები და ექსპორტიდან შემოსავლები სისტემების მდგრად მუშაობას უზრუნველყოფს.

კლასტერი 2: სამთომოპოვებითი მრეწველობა და ძირითადი ლითონების წარმოება

▶ ხარვეზები:

- ნარჩენების მართვის კოდექსი სამთო მოპოვების კუდებსა და ძირითადი ლითონების წარმოების ნარჩენებს არ არეგულირებს.
- სამთო მოპოვების გარკვეული ნარჩენები (დარიშხანშემცველი ნარჩენები, ციანიდები და სხვა) უაღრესად სახიფათო ნარჩენებს განეკუთვნება და მოსახლეობის ჯანმრთელობის რისკებს წარმოშობს.
- კუდების გადამუშავებისა და აღდგენის მეთოდები საქართველოში ძალიან მცირეააა წარმოდგენილი, რადგანაც ამის ფინანსური წახალისება არ ხდება და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე წვდომაც შეზღუდულია. კუდებში შემავალი თანაპროდუქტების დამუშავება არ ხდება; ამჟამად ცირკულარობის დონე ძალიან დაბალია (0.85%)

▶ მოკლევადიანი ქმედებები:

- მომდევნო 5/10 წლიანი პერიოდის სამიზნე მაჩვენებელი შეიძლება იყოს მაღაროებისა და ძირითადი ლითონების საწარმოების მახლობლად დასაწყობებული კუდების მინიმუმ 5%-ის გადამუშავება ნედლეულის აღდგენის მიზნით.
- ნარჩენების მართვის კანონმდებლობისა და რეგულაციების განახლება ლითონების მოპოვებისა და წარმოების კუდების საკითხის გადაჭრის მიზნით, მათ შორის კუდების გადამუშავებისა და ღირებული ნედლეულის აღდგენის სავალდებულო მოთხოვნების დაწესება. ნებადართველი მუხლების შეტანა, რომლებიც კერძო კომპანიებს საკუთარი ნარჩენებიდან (კუდებიდან) მასალების აღდგენის უფლებას მისცემს.
- პოლიტიკისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების შემუშავება სამთამადნო კუდებისა და სახიფათო ნარჩენების მართვის მიზნით; პროექტების შემუშავება სახიფათო ნარჩენებთან დაკავშირებული რისკების აღმოსაფხვრელად

კლასტერი 2: სამთომოპოვებითი მრეწველობა და ძირითადი ლითონების წარმოება

▶ საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები:

- ცნობიერების ამაღლების პროგრამები
- ტექნოლოგიური საკონსულტაციო მომსახურების, ქსელური შესაძლებლობებისა და ფინანსური მექანიზმების უზრუნველყოფა, რომლებიც მწარმოებლებს ნარჩენების გადამუშავებისა და მასალების აღდგენის პროექტების შემუშავებაში აღმოუჩენს დახმარებას.

▶ დაგეგმილი ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები:

- მსხვილი კერძო კომპანიების ვიწრო წრე, რომელიც ამ ტიპის ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩართული სუბიექტების რაოდენობით შემოიფარგლება
- მხარდამჭერი ორგანიზაციები: MESD; MEPA; ცირკულარული ეკონომიკის სამთავრობო კომისია

▶ ქმედებების ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა:

- მე-2 კლასტერის თავისებურება იმაშია, რომ თანამედროვე ტექნოლოგიების მეშვეობით კუდებიდან ღირებული ნედლეულის აღდგენა ეკონომიკურად მიზანშეწონილია. ინვესტიციები კერძო კომპანიებმა უნდა განახორციელონ.

3.1 მუნიციპალური (საყოფაცხოვრებო) ნარჩენების მართვა

► ცირკულარობის ხარვეზები მუნიციპალური ნარჩენების მართვის სისტემაში

- ნარჩენების თავიდან აცილების, ხელახალი გამოყენების, გადამუშავებისა და აღდგენის საქმიანობა საქართველოში ძალიან მცირედაა წარმოდგენილი. ასეთი საქმიანობის შესახებ მონაცემები ასევე ძალიან მწირია. კომპანიებისა და გადამამუშავებელი ობიექტების მხრიდან ანგარიშგების ვალდებულება ძალაში მხოლოდ 2016 წლის 1 აგვისტოს შევიდა.
- ფინანსური წახალისების მექანიზმების არარსებობის გამო, საქართველოში ხელახალი გამოყენება ნაკლებადაა წარმოდგენილი და მხოლოდ ისეთ ნარჩენებს ეხება, როგორცაა, მაგ., მინის ბოთლები. ისეთი ნარჩენების გადამამუშავებელი ობიექტები, როგორცაა ქაღალდი, მინა, პლასტიკი და სხვა, საქართველოში მცირე რაოდენობით არის წარმოდგენილი; ამასთან, მათ მიერ გადამამუშავებული მასალის რაოდენობების შესახებ მონაცემები ხელმისაწვდომი არაა. რეციკლირებას მხოლოდ კერძო კომპანიები ახორციელებენ და მხოლოდ ისეთი ნარჩენების, რომელთა შეგროვების და დამუშავების ღირებულება (1 ტონაზე) ახალი ნედლეულის ღირებულებაზე ნაკლებია. საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების (IFI) მხარდაჭერით, წყაროსთან დახარისხების პრაქტიკის ეტაპობრივი დანერგვისათვის პირველი ნაბიჯები უკვე გადადგმულია.
- ენერჯის აღდგენის მიზნით ნარჩენების ინსინერაცია საქართველოში არ
- მეხუთე მგვ რეგლამენტის დამტკიცება, რომელიც შეფუთვის ნარჩენების მართვას ეხება, ძალიან გაჭიანურებულია და ჯერ დასასრულებელია

3.2 სოფლის მეურნეობა და კვების პროდუქტების წარმოება

► ცირკულარობის ხარვეზები:

- ცალკეული შინამეურნეობებისა და საწარმოების მიერ წარმოქმნილ სოფლის მეურნეობის ნარჩენებს მუნიციპალური სამსახურები აგროვებენ. წყაროდან სეპარაცია ცუდად ხდება. სოფლის მეურნეობის ნარჩენების 90%, სხვა სახის ნარჩენებთან შერეული სახით, ოფიციალურ და უკანონო ნაგავსაყრელებზე ხვდება.
- ცირკულარობის არსებული დონე ძალიან დაბალია. ორგანული ნარჩენების მცირე ნაწილი პირუტყვის საკვებად და კიდევ უფრო მცირე ნაწილი კომპოსტირებისთვის გამოიყენება. კვების პროდუქტების წარმოების თანაპროდუქტები, ასევე სურსათის ნარჩენები არ გადამუშავდება და არ გამოიყენება. ცირკულარული ტექნოლოგიებისა და ბიზნესმოდელების შესახებ ცოდნის დეფიციტს აქვს ადგილი, თუმცა იგი კომპანიებში მათ დანერგვას წაახალისებდა. შეფუთვის ნარჩენების გადამუშავება და ხელახალი გამოყენება არასათანადოდ ხდება. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულებით (მგვ) გათვალისწინებული ტექნიკური რეგლამენტი ჯერ არ არის დამტკიცებული.
- გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის შეფასებით, სურსათის დიდი ნაწილი ნარჩენად გარდაიქმნება და ნაგავსაყრელებზე ხვდება, თუმცა საჭიროების მქონე პირებისათვის ამ სურსათის გადაცემის რეალური შესაძლებლობა არსებობს.
- მართვის კოდექსი და ცხოველური წარმოშობის არასასურსათო დანიშნულების პროდუქტის (მათ შორის, ცხოველური ნარჩენების) მართვის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტი არ შეიცავს ცირკულარობის წამახალისებელ ინსტრუმენტებს და მოთხოვნებს, არამედ ძირითად აქცენტს უსაფრთხოებისა და ნარჩენების განთავსების საკითხებზე აკეთებს. არ არსებობს მწარმოებლებსა და მოვაჭრეებზე გამიზნული ფინანსური და სხვა ინსტრუმენტები, რომლებიც მათ მიერ რეციკლირების და მასალების ხელმეორედ გამოყენების ტექნოლოგიების გამოყენებას წაახალისებდა.
- 2023 წელს პარლამენტმა „სურსათის დანაკარგებისა და მისი ნარჩენების შემცირების და სურსათის შეწირულების შესახებ“ კანონი მიიღო. ახალი კანონი აღსრულებას საჭიროებს, ასევე საჭიროა ფინანსური და ადმინისტრაციული ორგანიზაციებისა და ბიზნესის კვალიფიკაციის ამაღლებისა და სწავლების პროგრამები.

3.3 მეტყევეობა, ხე-ტყის დამზადება და ხის ნაწარმის წარმოება

▶ ცირკულარობის ხარვეზი:

- ამჟამად მერქნის მოპოვებისა და დამუშავების დარგების რესურსეფექტიანობა ძალიან დაბალია.
- მორის წარმოებისა და ხის ნაწარმის წარმოების მონარჩენები და ნარჩენები მინიმალურად და უსისტემოდ გამოიყენება (თუ საერთოდ გამოიყენება). მოპოვებული მერქნული რესურსის ლომის წილი საწვავად (შეშად) გამოიყენება, რაც დაბალღირებული მოხმარებაა.
- ტყითსარგებლობის წესის შესახებ დებულება კომერციულ მომხმარებლებს რაიმე მიზანმიმართულ დამატებით მოთხოვნებს არ უწყებს გარდა მოთხოვნებისა, რომლებიც ნარჩენების მართვის კოდექსით არის განსაზღვრული.
- კომერციულ მომხმარებლებთან მიმართებით არ არსებობს ფინანსური და სხვა ინსტრუმენტები, რომლებიც მათში რეციკლირების და მასალების ხელმეორედ გამოყენების ტექნოლოგიების გამოყენებას წაახალისებდა.
- ამჟამად მერქნული ნარჩენების შეგროვებაზე დაწესებული მოსაკრებელი თემებისა და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ძალიან მაღალია და მიმზიდველი არაა.
- ინფორმაცია არ არსებობს ისეთი ტექნოლოგიებისა და ბიზნესმოდელების შესახებ, რომლებიც თემებს ერთობლივი საწარმოების და მერქნული ნარჩენების გადამუშავების რეალისტური სქემების ჩამოყალიბების სტიმულს მისცემდა.

3.4 მშენებლობა

► ცირკულარობის ხარვეზები:

- სამშენებლო ნარჩენების განთავსება და დამუშავება კანონმდებლობით სათანადოდ არ რეგულირდება. 2022 წელს საქართველოს პარლამენტმა ინერტული ნარჩენების მდგრადი მართვის შესახებ თემატური კვლევა განახორციელა და პირველი კონცეპტუალური პროექტები მომზადდა. თუმცა, ეს მხოლოდ დასაწყისია ხანგრძლივი პროცესისა.
- სამშენებლო ნარჩენებისათვის სპეციალური ნაგავსაყრელები ან გადამამუშავებელი ობიექტები არ არსებობს. უამრავი სამშენებლო ნარჩენი მუნიციპალურ ნაგავსაყრელებზე, მიმდებარე ტერიტორიებზე და ათასობით უკანონო ნაგავსაყრელზე (ძირითადად, ხეობებში და დასახლებულ პუნქტებთან ახლომდებარე მიტოვებულ ტერიტორიებზე) ქაოტურად იყრება.
- ნარჩენების გადამამუშავება და მასალების აღდგენა მინიმალურად და სპონტანურად ხდება.
- იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოში ქვიშის, ხრეშის და სხვა ძირითადი სამშენებლო მასალების საბადოები შეზღუდული რაოდენობითაა, ხოლო ექსპორტისა და ტრანსპორტირების ხარჯები მაღალია, არსებობს შესაძლებლობა, გაშენდეს ახალი ქარხნები, რომლების შენობა-ნაგებობების დემონტაჟისა და სხვა ინერტულ ნარჩენებს სამშენებლო მასალების წარმოებისათვის გამოიყენებენ. ბეტონის, ქვისა და კლდოვანი ქანების დამსხვრეული ნარჩენების გამოყენება ხრეშის ჩასანაცვლებლად, ასევე ხელოვნური კომპოზიციური მასალების საწარმოებლად არის შესაძლებელი.

3.5 საბითუმო და საცალო ვაჭრობა

► ცირკულარობის ხარვეზები:

- ნარჩენების თავიდან აცილების, ხელახალი გამოყენების, გადამუშავებისა და აღდგენის მეთოდები საქართველოში ძალიან მცირეაა წარმოდგენილი, რადგანაც ამის ფინანსური წახალისება არ ხდება და წყაროსთან დახარისხება ცუდად არის ორგანიზებული.
- საბითუმო და საცალო ვაჭრობის სფეროებში წარმოქმნილი საკვების ნარჩენები არ გადამუშავდება.
- ავტომობილებით ვაჭრობისა და მათი რემონტის დარგში (მომხმარებლის დონეზე) წარმოქმნილი ნარჩენები ძირითადად მგვ რეგლამენტებით რეგულირდება:
  - გადამუშავებული ნამუშევარი ზეთები - 2,050 ტონა (მაქს. 32%)
  - გადამუშავებული და ხელახლა გამოყენებული აკუმულატორები (ადგილზე, ან გადამუშავების მიზნით ექსპორტზე გასული) - 6,350 ტონა/წელი (100%)
  - გადამუშავებული და ხელახლა გამოყენებული საბურავები (ადგილზე, ან გადამუშავების მიზნით ექსპორტზე გასული) - 7,000 ტონა/წელი (მაქს. 22%)

3.6 ტურიზმი, განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობები

► ხარვეზები

- საზოგადოდ, საკვების ნარჩენები (საკვები და სურსათის მიწოდების ჯაჭვიდან ამოღებული საკვებად უვარგისი ნაწილები) ეკონომიკის ისეთ დარგებში წარმოქმნილი ნარჩენების ძირითადი სახეებია, როგორცაა განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფა და საკვებით მომსახურება.
- ამ დარგებში წარმოქმნილი ნარჩენების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სახეა შეფუთვის ნარჩენები (პლასტმასის და მინის ბოთლები, სხვა შეფუთვის ნარჩენები).
- ამჟამად საკვების ნარჩენების უდიდესი ნაწილი ნაგავსაყრელებზე ხვდება:
  - ორგანული ნარჩენების განცალკევება და გადამუშავება ძალიან დაბალ დონეზეა.
  - საკვებად ვარგისი სურსათის მონარჩენების ქველმოქმედებისთვის გაღება არ ხდება.
  - დაბრუნებული ვადაგასული პროდუქტების ნაწილი ფერმების მიერ, პირუტყვის გამოსაკვებად გამოიყენება.
  - მხოლოდ პლასტმასისა და მინის ბოთლების გარკვეული ნაწილის სეპარირება და გადამუშავება ხდება. თუმცა, გადამუშავებული ნარჩენების წილი მცირეა: 2020 წელს საქართველოში ჯამში 180 900 ტონა პლასტმასის საქონელის წარმოება და იმპორტი მოხდა. მონაცემთა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მათგან 93% (ანუ 168 300 ტონა) ნარჩენად გადაიქცევა, ხოლო პლასტმასის რეციკლირების მოცულობა 7%-ს არ აღემატება. საქართველოში პლასტმასის რეციკლირებით 26 კომპანიაა დაკავებული. მათგან 15 შუალედურ პროდუქტებს (დაქუცმაცებულ პლასტმასს, გრანულირებულ პლასტმასს) აწარმოებს.

3.7 მე-3 კლასტერის ხარვეზების აღმოფხვრის ქმედებები და დროის ჰორიზონტი

► რეკომენდირებული ქმედებები

- მგვ რეგლამენტების ან მსგავსი სავალდებულო რეგულაციების შემდგომი შემუშავება და შესრულება (შეფუთვის, მეტყვეობისა და ხის ნაწარმის წარმოების, სურსათისა და მეცხოველეობის, მშენებლობისა და სხვა ნარჩენებისთვის);
- მერქნის დამუშავების ნარჩენების, სურსათისა და მეცხოველეობის ნარჩენების მართვის სტრატეგიის, მოქმედებათა გეგმისა და რეგლამენტების შემუშავება.
- „სურსათის დანაკარგებისა და მისი ნარჩენების შემცირების და სურსათის შეწირულების შესახებ“ კანონის შესრულება
- „შეწირულების“ კანონის მოთხოვნების შესრულება, სურსათის გადანაწილებასა და შეწირულობაში ჩართული საქველმოქმედო ორგანიზაციების ჩამოყალიბების მხარდაჭერა
- მარეგულირებელი ჩარჩოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს ცირკულარულ ეკონომიკას, კერძოდ ნარჩენების შეგროვება-გადამუშავებას და მათ სტიმულირებას მოახდენს.

3.7 მე-3 კლასტერის ხარვეზების აღმოფხვრის ქმედებები და დროის ჰორიზონტი

► მოკლევადიანი ქმედებები:

- ტექნიკური სტანდარტებისა და ანგარიშვალდებულების სტანდარტების შემუშავება კომპანიების ცირკულარობის დონის შეფასების მიზნით; ეკომარკირების სქემების შემუშავება და დანერგვა
- ტექნოლოგიური და ბიზნეს საკონსულტაციო კომპანიებისა და ბიზნესინკუბატორების განვითარება, რომლებიც კომერციულ კომპანიებს და სათემო ასოციაციებს ნარჩენების გადამუშავების პროექტების შემუშავებაში დაეხმარებიან
- ბიზნესებთან მუშაობა ცირკულარობაზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით. ცნობიერების ამაღლების პროგრამების განხორციელება
- ინერტული ნარჩენების განთავსების ობიექტების მოწყობა და ინერტული ნარჩენების შეგროვება-განთავსების სათანადო სისტემის შემუშავება
- რეგულაციებისა და ფინანსური მექანიზმების შემუშავება, რომლებიც სამშენებლო კომპანიებსა და ნარჩენების ოპერატორებს ინერტული ნარჩენების გადამუშავების საწარმოების მოწყობის მოტივაციას მისცემს

3.7 მე-3 კლასტერის ხარვეზების აღმოფხვრის ქმედებები და დროის ჰორიზონტი

▶ საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები:

- საერთაშორისო პლატფორმების შექმნის საკითხის წამოწევა და მათ განვითარებაში მონაწილეობა, რათა გაიზარდოს წარმოების/მოხმარების ჯაჭვის ყველა მონაწილის (მწარმოებლები, ექსპორტიორები, იმპორტიორები, დისტრიბუტორები, საბოლოო მომხმარებლები) ჩართულობა მგვ პროცესში
- სავალდებულო მგვ რეგულაციების შემდგომი შესრულება და შემუშავება (შეფუთვის, მეტყვეობისა და ხის დამუშავების და ა.შ. ნარჩენებისთვის), ან მსგავსი რეგულაციების შემუშავება;
- ცირკულარული ეკონომიკის მხარდამჭერი და მასტიმულირებელი მარეგულირებელი ჩარჩოს შემდგომი განვითარება და გაუმჯობესება
- ანგარიშვალდებულების სტანდარტების დანერგვა კომპანიების ცირკულარობის დონის შეფასების მიზნით; ეკომარკირების სქემების შემუშავება და დანერგვა
- ტექნოლოგიური და ბიზნეს საკონსულტაციო კომპანიებისა და ბიზნესინკუბატორების განვითარება, რომლებიც კომპანიებს ნარჩენების გადამუშავების გაუმჯობესებაში დაეხმარებიან
- 5-წლიანი პროგრამის სამიზნე მაჩვენებელი: 5 წელიწადში სოფლის მეურნეობის ნარჩენების წლიური მოცულობის 10%-ის გადამუშავება იქნება შესაძლებელი.

3.8 მე-3 კლასტერის ცირკულარობის რეგულაციებისა და ქმედებების შესრულებაზე პასუხისმგებელი უწყებები

► შემოთავაზებული ქმედებების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტები

- კერძო კომპანიების ფართო წრე (მცირე და საშუალო ბიზნესი, მსხვილი ბიზნესი), რომლებიც ეწევიან სოფლის მეურნეობას, კვების პროდუქტების წარმოებას, ტურიზმს, საკვებით მომსახურებას, განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფას, მშენებლობას, საბითუმო და საცალო ვაჭრობას, ასევე მათ მიერ შექმნილი ასოციაციები.
- რადგანაც რეკომენდებულია მგვ რეგლამენტების გაფართოება, ან მსგავსი რეგულაციების შემუშავება და ამოქმედება, მე-3 კლასტერის შემთხვევაში მთავარი როლი მგვ ორგანიზაციებს დაეკისრება.

მთავრობას შეუძლია, ნარჩენების სეპარირებისა და გადამუშავების მოტივაციის შექმნით, ბიზნესს მხარი დაუჭიროს, თუმცა ნარჩენების გადამუშავებისა და ხელახალი გამოყენების სფეროში ძირითადი მოთამაშეები, უპირველეს ყოვლისა, მსხვილი და საშუალო ბიზნესები, გარკვეულწილად კი მცირე ზომის საწარმოებიც იქნებიან.

► მხარდამჭერი ორგანიზაციები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარული ეკონომიკის სამთავრობო კომისია

3.9 შემოთავაზებული ქმედებების გრძელვადიანი ეკონომიკური და ფინანსური მიზანშეწონილობა და თავდაპირველი ინვესტიციების სქემა

- ეკონომიკური მიზანშეწონილობა პირობითია: დაგეგმილი საქმიანობა მნიშვნელოვან საწყის კაპიტალდაბანდებას საჭიროებს. უმეტეს შემთხვევაში, დაგეგმილი საქმიანობა დაკავშირებული ხარჯების დასაფარად საკმარის დამატებით შემოსავალს არ მოიტანს. ასეთ შემთხვევაში მგვ ორგანიზაციები ნარჩენების წარმომქმნელების (დამაბინძურებლების) მიერ გადახდილი მომსახურების საფასურის ხარჯზე არსებობს, ხოლო ნარჩენების გადამუშავება მხოლოდ დამატებითი შემოსავლის წყაროა. მგვ-ს ან მსგავსი სავალდებულო რეგულაციის ფარგლებში შექმნილი მგვ ორგანიზაციები და სხვა სუბიექტები ეკონომიკურად თვითკმარად არ მოიაზრება. ნარჩენების გადამუშავებით და ნარჩენების სეპარირებული ნაკადებიდან ახალი პროდუქტების წარმოებით მიღებული შემოსავალი მთლიან დანახარჯებს ვერ დაფარავს.
- ნარჩენების შემგროვებელი და დამამუშავებელი სუბიექტების საქმიანობის ძირითადი ფინანსური პრინციპია სუბსიდიები და ნარჩენების წარმომქმნელების მიერ მგვ რეგლამენტების მიხედვით გადახდილი მოსაკრებლები. ნარჩენების მართვის ორგანიზაციები (მგვ ორგანიზაციები და სხვა) თავიანთი შემოსავლის ძირითად ნაწილს იღებენ სხვადასხვა წარმომქმნელებისათვის ნარჩენების მართვის მომსახურების მიწოდებით. ნარჩენებიდან ახალი პროდუქტების წარმოებით მიღებული შემოსავალი არა ძირითად, არამედ დამატებით შემოსავლად მოიაზრება.
- ზოგიერთ კონკრეტულ შემთხვევაში ნარჩენების გადამუშავების საქმიანობა შეიძლება ეკონომიკურად მომგებიანი გახდეს, თუ მას წამახალისებელი რეგულაციები და ფინანსური მექანიზმები (გადასახადები, საინვესტიციო გრანტები და სხვა) შეუწყობს ხელს.

კლასტერი 4: ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერჯია

ენერგოეფექტურობის რეგულაციები და მოთხოვნები საჯარო სექტორზე და ეკონომიკის სხვადასხვა დარგებზე ვრცელდება. ცირკულარული ეკონომიკის კონტექსტში, ენერგოეფექტურობის საკითხები, უპირველეს ყოვლისა, ეკონომიკის დარგებთან მიმართებით უნდა განიხილებოდეს, ხოლო საჯარო სექტორს ირიბად ეხება (მშენებლობის, ელექტროენერჯისა და გათბობის მომსახურების მიწოდების მეშვეობით).

ენერგოეფექტურობის გაზრდაზე გამიზნული მთლიანი სისტემისათვის ეკონომიკის ზოგიერთ დარგს განსაკუთრებული მნიშვნელობა და ადგილი გააჩნია. ეს დარგებია: მშენებლობა და ენერგეტიკა (წარმოება, გადაცემა, განაწილება). ამრიგად, მე-4 კლასტერში შედის: მშენებლობა, ენერგეტიკის დარგი და ყველა სხვა ენერგომომხმარებელი ბიზნესი, რომელსაც ენერგოეფექტურობის ხელშეწყობის გარკვეული ვალდებულებები გააჩნია.

- მშენებლობის დარგი
- ენერგეტიკის დარგი (წარმოება, გადაცემა, განაწილება)
- პირველი კატეგორიის საწარმოები

პირველი კატეგორიის საწარმო არის სუბიექტი, რომლის მაჩვენებლები საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს შემდეგი 3 კრიტერიუმიდან სულ მცირე 2 კრიტერიუმს აკმაყოფილებს:

- აქტივების ჯამური ღირებულება 50 მილიონ ლარს აღემატება;
- შემოსავალი 100 მილიონ ლარს აღემატება;
- საანგარიშო პერიოდში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 250-ს აღემატება

კლასტერი 4: ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერჯია

► მოკლევადიანი ქმედებები:

• პირველი კატეგორიის საწარმოები:

- ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯიის სფეროში შემუშავებული კანონმდებლობის, კანონქვემდებარე აქტების, რეგულაციების, სტრატეგიების, პოლიტიკისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- სავალდებულო ენერგოაუდიტის შემოღება/ ISO 50001-ის „ენერჯიის მართვის სისტემები“ დანერგვა
- ნებაყოფლობითი ენერგოაუდიტის შემოღება მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის

• ენერგეტიკის დარგი (წარმოება, გადაცემა, განაწილება)

- ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯიის სფეროში შემუშავებული კანონმდებლობის, კანონქვემდებარე აქტების, რეგულაციების, სტრატეგიების, პოლიტიკისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- 2030 წლისთვის ენერჯიის მთლიან საბოლოო მოხმარებაში განახლებადი ენერჯიის 27.4%-იანი წილის მიღწევა
- ჰკვიანი მრიცხველების ეტაპობრივი დანერგვის ხელშეწყობა
- გადამცემი ხაზების რეაბილიტაცია სსე-ს მიერ მართულ მაგისტრალურ გადამცემ ხაზებში ენერჯიის დანაკარგების მინიმუმადე შესამცირებლად, რათა მიღწეული იქნას NECP-ში განსაზღვრული სამიზნე მაჩვენებლები და ვადები. სამიზნე მაჩვენებელია 10 წელიწადში (2030 წლამდე) დანაკარგების 7.7%-იდან მინიმუმ 5.0%-მდე შემცირება.
- 2018 - 2020 წლებში ბუნებრივი აირის საშუალო დანაკარგი 96,9 მ3-ს (შემოდინების 3.7%-ს და საბოლოო მოხმარების 5.1%-ს) შეადგენდა. საქართველოს ენერგეტიკისა და კლიმატის ეროვნული ინტეგრირებული გეგმის (NECP) მიხედვით, 2030 წლისათვის დანაკარგების 4%-ით შემცირებაა დაგეგმილი.

კლასტერი 4: ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერჯია

- საჯარო სექტორი:

- ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯიის სფეროში შემუშავებული კანონმდებლობის, კანონქვემდებარე აქტების, რეგულაციების, სტრატეგიების, პოლიტიკისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- შენობების 1%-ის ენერგოეფექტური მოდერნიზაცია (2024 წლიდან ეს ვალდებულება 3%-მდე იზრდება)
- საჯარო შესყიდვები (ფულადი ზღვრები, შენობების სერტიფიცირება, ენერგომარკირება)
- ეკერგოკომპანიის ბაზრის ხელშეწყობა (ენერგოდაზოგვის კონტრაქტის შემოღება)

- მშენებლობა:

- ენერგოეფექტურობისა და განახლებადი ენერჯიის სფეროში შემუშავებული კანონმდებლობის, კანონქვემდებარე აქტების, რეგულაციების, სტრატეგიების, პოლიტიკისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- სამშენებლო ზედამხედველობის სისტემის ჩამოყალიბება/გაუმჯობესება წმინდა ნულოვანი მოხმარების შენობების სტრატეგიის განხორციელების უზრუნველსაყოფად
- შენობების 1%-ის ენერგოეფექტური მოდერნიზაცია (2024 წლიდან ეს ვალდებულება 3%-მდე იზრდება)

კლასტერი 4: ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერჯია

▶ საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები

- პირველი კატეგორიის საწარმოები
- სავალდებულო ენერგოაუდიტის შემოღება/ ISO 50001-ის „ენერჯის მართვის სისტემები“ დანერგვა
- ნებაყოფლობითი ენერგოაუდიტის შემოღება მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის

▶ ენერჯეტიკის დარგი (წარმოება, გადაცემა, განაწილება)

- ენერჯის დისტრიბუტორები (სხვადასხვა ღონისძიებებით უნდა უზრუნველყოს ენერგოეფექტურობა საბოლოო მოხმარების დროს)
- ჭკვიანი მრიცხველების ეტაპობრივი დანერგვის ხელშეწყობა

▶ საჯარო სექტორი

- შენობების 1%-ის ენერგოეფექტური მოდერნიზაცია (2024 წლიდან ეს ვალდებულება 3%-მდე იზრდება)
- საჯარო შესყიდვები (ფულადი ზღვრები, შენობების სერტიფიცირება, ენერგომარკირება)
- ეკერგოკომპანიის ბაზრის ხელშეწყობა (ენერგოდაზოგვის კონტრაქტის შემოღება)

კლასტერი 4: ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერგია

► მშენებლობის დარგი

- მშენებლობის დარგში ახალი უნარ-ჩვევების განვითარება ენერგეტიკის სფეროში ევროპული სამიზნე მაჩვენებლების მისაღწევად
- სამშენებლო და საპროექტო კომპანიებისა და მუშახელის ტრენინგი ენერგოეფექტური მშენებლობის მეთოდებზე
- მწვანე ტრენინგი მშენებლობის მენეჯერებისთვის
- ენერგოეფექტურობის კომპეტენციების განვითარება მომავალ შენობების მენეჯერებში
- ნულოვანი ენერგომომხმარების სასწავლო რესურსის მიმწოდებელი პლატფორმის შექმნა
- მშენებლობის დარგის პროფესიონალებს ენერგოეფექტურობაში კვალიფიკაციის ასამაღლებლად შეუძლიათ ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული ახალი ონლაინ პლატფორმის გამოყენება. სასწავლო მასალები თავისუფლად არის ხელმისაწვდომი, რაც არქიტექტორებს, ინჟინრებს და სხვა პროფესიონალებს დაბალი ენერგომომხმარების შენობა-ნაგებობის დაპროექტებასა და გაშენებაში დაეხმარება.

მოკლევადიანი, საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი მიზნები

მოკლევადიანი ღონისძიებები

შემოთავაზებული მოკლევადიანი ქმედებები ძირითადად მოიცავს შემდეგს:

- სავალდებულო, ნებადამრთველი და წამახალისებელი რეგულაციების შემუშავება
- პოლიტიკის, სტრატეგიების და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების შემუშავება
- დაინტერესებული მხარეების ცირკულარობის მაჩვენებლების შეფასების ინდიკატორებზე და სტანდარტებზე მუშაობის დაწყება
- საკონსულტაციო სამსახურების განვითარება, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ცნობიერების გაზრდის პროგრამების შემუშავება
- ბიზნესინკუბატორების დაარსება
- საპილოტე პროექტების განხორციელება

საშუალო და გრძელვადიანი ღონისძიებები

შემოთავაზებული საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები ძირითადად მოიცავს შემდეგს:

- ახალი სავალდებულო, ნებადამრთველი და წამახალისებელი რეგულაციების დანერგვა; ეფექტიანი აღსრულების მექანიზმების ჩამოყალიბება
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის მიზნით შემუშავებული პოლიტიკის, სტრატეგიებისა და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმების განხორციელება
- დაინტერესებული მხარეების ცირკულარობის მაჩვენებლების შეფასების ინდიკატორებზე და სტანდარტებზე მუშაობის დასრულება; სტანდარტიზაციის სისტემისა და ეკომარკირების შემოღება.
- საკონსულტაციო სამსახურების განვითარება, კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ცნობიერების გაზრდის პროგრამების განხორციელება
- ბიზნესინკუბატორების დაარსება

მოკლევადიანი მიზნები

ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის ხელშემწყობი ყოვლისმომცველი პოლიტიკის შემუშავება ყველა კლასტერისა და ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგისათვის

▶ ამოცანები:

- ცირკულარულ ეკონომიკასთან დაკავშირებული სტრატეგიული დოკუმენტების მომზადება და ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტის ჩამოყალიბება
  - ცირკულარული ეკონომიკის ეროვნული გზამკვლევის დასრულება საქართველოსთვის
  - ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგიის შემუშავება საქართველოსთვის
  - საქართველოში ცირკულარული ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიული სამოქმედო გეგმის შემუშავება
  - ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტის ჩამოყალიბება, რომელსაც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო უხელმძღვანელებს
  - რეგიონის განვითარების სტრატეგიებსა და სტრატეგიულ სამოქმედო გეგმებში ცირკულარული ეკონომიკის კომპონენტის შეტანა

მოკლევადიანი მიზნები

ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის ხელშემწყობი ყოვლისმომცველი პოლიტიკის შემუშავება

ქმედებები:

- კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავება, რომლებიც შეაჯამებს საქართველოში, ქვეყნის მასშტაბით მიღებულ მაკროეკონომიკურ ინდიკატორებს და რომელთა მეშვეობითაც რეგიონულ, ადგილობრივ, დარგობრივ და კორპორაციულ დონეზე ცირკულარული ეკონომიკის ეფექტიანობის შეფასება, მონიტორინგი და საორიენტაციო მაჩვენებლების დადგენა მოხდება.
- ცირკულარული ეკონომიკის ინდიკატორების გადაქცევა სტატისტიკური ანგარიშგების ძირითად ნაწილად ისე, რომ ახალი ინდიკატორები არსებულ სტატისტიკურ და ანგარიშგების სისტემებს ითვალისწინებდეს და ავსებდეს მათ.
- ინვესტიციებისა და ბიზნესების თანმხლები წრფივი რისკების შესახებ ანგარიშგების ევროკავშირისეული სტანდარტების შესაბამისი ანგარიშგების სტანდარტების შემუშავება ქართული კომპანიებისთვის და სტანდარტულ საბუღალტრო აღრიცხვაში მათი გათვალისწინება.

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (საქსტატი)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- ბიზნესასოციაციები

მოკლევადიანი მიზნები

ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის ხელშემწყობი ყოვლისმომცველი პოლიტიკის შემუშავება

შემდგომი ქმედებები:

- სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების ამაღლებისა და შესაძლებლობების განვითარების პროგრამების შემუშავება და განხორციელება
- საქართველოში ისეთი ტექნიკური და ფინანსური საკონსულტაციო სამსახურების ჩამოყალიბება, რომლებიც ცირკულარული ეკონომიკის ბიზნესმოდელების შემუშავებას დაეხმარება
- ცირკულარული ეკონომიკის სფეროში ბიზნესინკუბატორებისა და საკონსულტაციო მომსახურების განვითარება ბიზნესებისა და სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეებისათვის

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- განათლების და მეცნიერების სამინისტრო
- საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- უნივერსიტეტები და ექსპერტთა საზოგადოება
- ბიზნესასოციაციები

მოკლევადიანი მიზნები

ცირკულარული ეკონომიკის საპილოტე პროექტების განხორციელება

▶ ამოცანები:

- ცირკულარული ეკონომიკის მოდელების ეფექტიანობისა და მიზანშეწონილობის დემონსტრირება

▶ ქმედებები:

- ცირკულარული ეკონომიკის მუნიციპალური საპილოტე პროექტის შემუშავება
- ბიზნესსექტორის მიერ შემოთავაზებული ცირკულარული ეკონომიკის საპილოტე პროექტების შერჩევა
- ცირკულარული ეკონომიკის საპილოტე პროექტებისათვის ფინანსების მოზიდვის ხელშეწყობა
- ცირკულარული ეკონომიკის საპილოტე პროექტების განხორციელების ხელშეწყობა
- ცნობიერების ამაღლების პროგრამებში მაგალითებად ცირკულარული ეკონომიკის საპილოტე პროექტების გამოყენება

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)
- მუნიციპალური ხელისუფლება

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- უნივერსიტეტები და ექსპერტთა საზოგადოება
- ბიზნესასოციაციები
- სოფლის მოსახლეობა

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები

საშუალოვადიანი მიზნები (10 წლიანი):

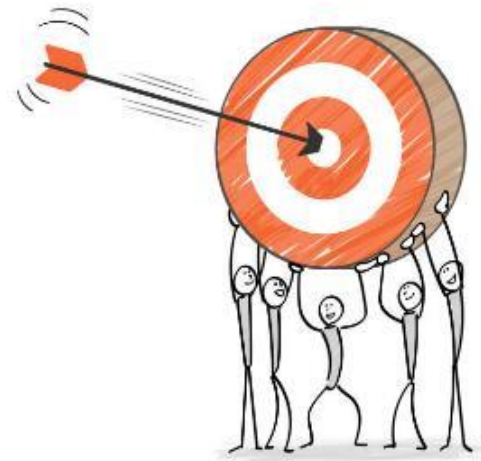
- ▶ **მიზანი 1.** ცირკულარული ეკონომიკის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელება მომავალი 10 წლისათვის
- ▶ **მიზანი 2.** სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების ამაღლებისა და შესაძლებლობების განვითარების პროგრამების განხორციელება
- ▶ **მიზანი 3.** ბიზნესკომპანიების წახალისება და ტექნიკური მხარდაჭერა საკუთარი ნარჩენებისა და დარგში მოქმედი მსგავსი კომპანიების მიერ წარმოქმნილი ნარჩენების გადამუშავებაში

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- დარგობრივი სამინისტროები
- უნივერსიტეტები და ექსპერტთა საზოგადოება
- ბიზნესასოციაციები
- რეგიონული და მუნიციპალური ხელისუფლების ორგანოები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები: მიზანი 4. თანამშრომლობის ეროვნული და ინტერაქტიული პლატფორმების ჩამოყალიბება:

ქმედებები:

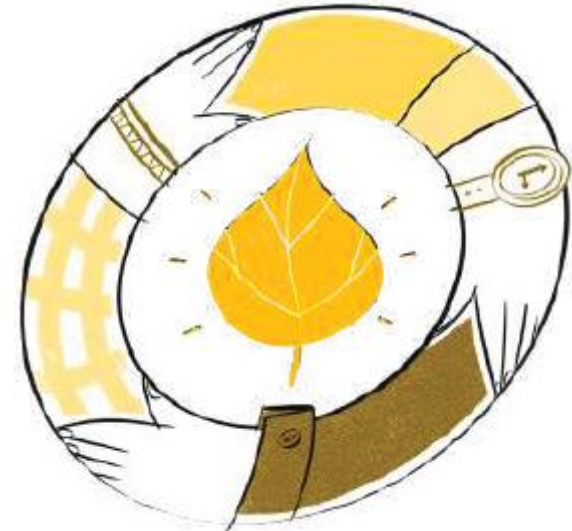
- ეროვნული თანამშრომლობითი და ინტერაქტიული პლატფორმების ჩამოყალიბება, რათა ახლო კავშირები დამყარდეს ბიზნესებს შორის, რომლებიც, როგორც წესი, ბაზარზე ერთმანეთთან არ ურთიერთობენ.
- ღირებულებათა ჯაჭვის რგოლებსა და სხვადასხვა ჯაჭვებს შორის თანამშრომლობის ინოვაციური ფორმების, ასევე ცირკულარული ეკონომიკის პროექტების ხარჯებისა და სარგებელის იმ კომპანიებს შორის განაწილების ინოვაციური გზების განვითარება, რომელთაც თანამშრომლობისათვის სხვაგვარად საბაზრო სტიმული არ გააჩნიათ.
- გარანტორის როლში გამოსვლა, როცა ცალკეული კომპანიებისათვის ცირკულარულ პროექტში ჩართვის რისკი ძალიან მაღალია.

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- ბიზნესასოციაციები
- არსებული საერთაშორისო პლატფორმები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები: მიზანი 5. საერთაშორისო პლატფორმების შექმნა

ქმედებები:

- ახალი საერთაშორისო პლატფორმების შექმნის მხარდაჭერა და არსებულ საერთაშორისო პლატფორმებში მონაწილეობა, რათა ცირკულარული ეკონომიკის პრინციპები მიწოდების მთელ ჯაჭვში დაინერგოს

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- ბიზნესასოციაციები
- არსებული საერთაშორისო პლატფორმები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები

საშუალო და გრძელვადიანი მიზნები: მიზანი 6: სახელმწიფო ფონდების დაარსება

ქმედებები:

- საბიუჯეტო სახსრების გამოყენება „რისკების შემამცირებელი“ ინსტრუმენტის სახით, რათა ცირკულარული საქმიანობის მასშტაბის გასაზრდელად მეტ კერძო კაპიტალს მოეყაროს თავი.
- საქართველოში არსებული ან დაგეგმილი ფინანსური ინსტრუმენტებიდან შერჩეულის ფარგლებში ფინანსების წილის განსაზღვრა, რომელიც ცირკულარულ ეკონომიკაში ჩადებულ ინვესტიციებისა და ცირკულარული ბიზნესების მხარდაჭერას მოემსახურება. ცირკულარული ეკონომიკისთვის განკუთვნილი ფონდები ან ინსტრუმენტები ცირკულარული ბიზნესებისა და პროდუქტების დაფინანსების მასშტაბის გაზრდას შეუწყობს ხელს.

საკვანძო ხელშემწყობი მხარეები:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- ფინანსთა სამინისტრო
- ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის სამთავრობო კომიტეტი (ჩამოსაყალიბებელია)

მხარდამჭერი დაინტერესებული მხარეები:

- ბიზნესასოციაციები

გმადლობთ!

საკონტაქტო ინფორმაცია:
დოქტორი დარიუმ პრასეკი

deprasek@gmail.com

დოქტორი მედგარ ჭელიძე

medgarcorresp@yahoo.com

orchisge@yahoo.com

ბარემოს დაცვისა და სოფლის
მეურნეობის სამინისტრო

პროექტი „მმართველობის რეფორმის ფონდი“ (GRF)

„ცირკულარულ ეკონომიკაზე გადასვლის
პროცესში საქართველოს მთავრობის
მხარდაჭერა მმართველობისა და პოლიტიკის
გასაძლიერებლად“